

„Vasköltemény” a sírkertben

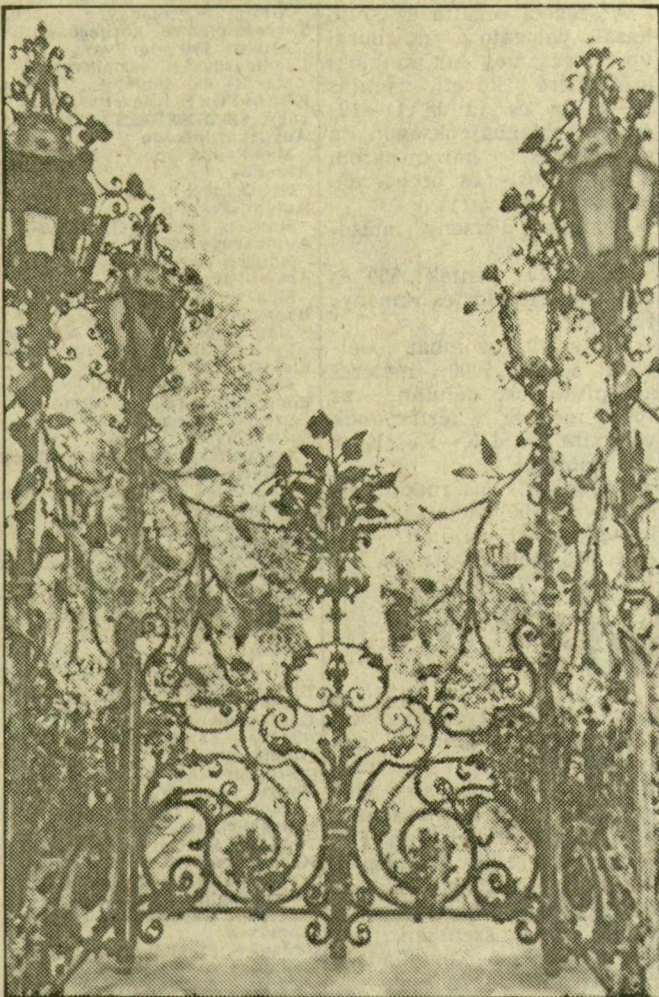
Egy felhívás margójára

Egy közösség kollektív emlékezetéről, múltjához, eleihez való viszonyáról sokat elárul temetőinek állapota. Ezen a téren nincs sok okunk a dicsekvésre, az elégedettségre. Megoldatlan nemcsak a lezárt, felszámlásra ítélt régi temetők értékeinek (kiváló személyiségek sírjeleinek, iparművészeti értékű szobrainak, fejfáinak, vasmunkáinak, nemes anyagú obeliszkjeinek stb.) sorsa, de a működő sírkertek állapota is sok kívánnivalót mutat. A lezárt rókusí temető szinte szabad préda volt: kocsiszámra szállították onnan a gránitömböket, a lefűrészelt rostélykerítéseket, kovácsoltvas díszeket. De az is elszomorító, hogy a Belvárosi temetőben szemétdomb magasodik Szőri József festőművész várostól kapott, igencsak elhanyagolt díszsírhelye mellett, hogy szinte menthetetlen a rókusí temetőben a „XIX. század szellemi arisztokráciájának” sok emléke, a Dugonics temetőben olyan személyiségek sírjai vannak pusztulófélben, mint a város két egykori polgármesteréé, Szilber Józsefé és Lázár Györgyé.

A Szegedi Városszépítő Egyesület legutóbbi közgyűlésén is többben kifogásolták, hogy hiányzik az évközi folyamatos munka lehetősége, a rendszeres, látható, konkrét, értékes városvédő és -szépítő tevékenység. Ez a hiány szülte az ötletet, hogy alakuljanak szakosztályok, melyek egy-egy fontos terület feltérképezésére, konkrét feladatok meghatározására és végzésére szerveződnek. Az egyik ilyen — Apró Ferenc helytörténész vezetésével — a hagyományörző szakosztály, mely fő feladatának tekinti a gondozatlan sírok felmérését és rendbe hozatalát. Szeged egykori jeles személyiségei emlékeinek ébren tartását, de például a város régi arculatát megőrző képeslapok és fényképek gyűjtését, a Bálint Sándor által összeállított Szegedi Szótár gazdagítását, bővítését, középiskolások bevonásával a „neves” házak föl kutatását, vagy annak a látszólag egyszerű kérdésnek szorgalmazását, hogy egy-egy ház vagy településrészt felszámolása előtt a bontási engedélyt küldjék meg a Móra Ferenc Múzeumnak, hogy lefotózhassák, megörökíthessék — legalább képeken ismerhesse az utókor majdani városa egykori arculatát. (Apró Ferenc máris nyúl a könyvespolchoz, s egy 1926-os katalógust emel le, címe *Pusztuló Palánk*. A Dóm építése előtt, amikor még állt a lebontásra ítélt Tabán, Rudnay növendékeiből megszervezték Szeged első művésztelepét, az ifjú festők képei során örökítették meg a régi városmag utcácskáját, házait, hangulatait.)

Ennek az írásnak apropója, hogy beszámolhatok az első lépésekről, a szakosztály munkájának felhívásáról. Erről Apró Ferenc a következőket mondta:

— Reizner János, Szeged történetírója szerint egy 1754-es írat említi először a három főlővárosi temetőt. Ahol a munkát elkezdtük, a népnyelv „deszkásnak” keresztelte egykori deszkakerítéséről. A Dugonics nevet legnagyobb halottjáról kapta 1913-ban. De ebben a sírkertben nyugszik a legjelentősebbnek tartott magyar folklorista, Kálmán Lajos is. Amikor szó esett a munka indításáról, ebből a temetőből választottam négy olyan elhanyagolt sírt, mely-

Újjászületőben a Kónya család sírjának „vaskölteménye”

ben a város múlt századi, e század eleji kiválóságai nyugsznak. Szilber Józsefé a temető egyik legrégebbi sírja. Szeged egykori főbírája, majd polgármestere 1837-ben hunyt el, hetvenegy évesen. (A családnevét a múlt század negyvenes éveiben Bérczyre magyarosították, leszármazottai között több kiváló szegedi polgár is található, többek között Bérczy Vilma, Vilmaszállás névadója.) Káta Ferdinánd érdekes és érdemes self-made manje volt, a régi Szegednek, hantja a „deszkás” temető legszebb sírja. Lázár György a város talán legjelentősebb, de mindenképp legnépszerűbb polgármestere volt (1851–1915). Nagypapja Zárda utcai kisiparos, apja városi kishivatalnok, utbiztos volt, aki a 48-as csatákban tizenháromszor sebesült meg. Lázár 1904-ben lett polgármester, előtte hat éven át már képviselte a várost az Országgyűlésben. Ő volt a Dugonics Társaság egyik alapítója és első elnöke, nevezték „szoborállító polgármesternek”, hivatala idején gimnáziumokkal, iskolákkal, közintézményekkel — közművelődési palotával, MÁV-igazgatóság stb. — gazdagodott a város, akkor kezdődött a Dóm építése, írt róla Ady és Tömörkény. Végül a negyedik a Kónya család síremléke, melyet a boszorkányos ügyességű műlakatos, Kónya György állított szülei hamvai fölé. Kónya György (1863–1944) annál a Jungfer Gyulánál tanult Budapesten, aki a párizsi világkiállítás 30 ezer résztvevője közül tizenkettedmagával megkapta a Grand Prix-t. E világkiállításán Kónya azt a kétszárnyú kaput mutatta be, melyet ezüstéremmel jutalmaztak, s ma a múzeum becses darabja. Szülei sírjára 1901-ben készítette el a kovácsoltvas kerítést, a védett ségre érdemes „vaskölteményt”. A munka ennek legnagyobb halottjáról kapta 1913-ban. De ebben a sírkertben nyugszik a legjelentősebbnek tartott magyar folklorista, Kálmán Lajos is. Amikor szó esett a munka indításáról, ebből a temetőből választottam négy olyan elhanyagolt sírt, mely-

gósítani erre a munkára a brigád tagjait, de az első percek élménye, a lehangozó látvány és a feladat nemessége, tartalmas szépsége meggyőzően mindenkit fontosnak érezte — mondja Vajda János brigádvezető. — Mi, akik ezzel a várossal együtt sírunk és együtt nevetünk, úgy érezzük, kötelességünk részt venni olyan munkákban is, melyek Szegedet szebbé, nemesebbé, ápoltabbá teszik. Sokféle sokféle társadalmi munkát végzünk. Iskolákat, szociális létesítményeket patronálunk, dolgoztunk Berhidán, a battonyai SOS gyermekfaluban, és rendszeresen az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkban. A városszépítő egyesületnek alakulása óta tagjai vagyunk, eddig a konkrét munkán túl négy kommunista szombatjévédelmét utaltuk át — mintegy 15 ezer forintot — az egyesület kasszájába. Most szeretnénk mozgalmat indítani, melynek lényege temetőink áldatlan állapotának megszüntetése, jeles személyiségek emlékeinek ápolása, műemlék jellegű kegyeleti tárgyak megmentése. A Dugonics temetőben hozzálátunk a Kónya család síremlékének rendbe hozatalához, elsőként a kovácsoltvas kerítést varázsoljuk újjá. A kezdeti idegenkedést lelkesedés váltotta fel, egy csodálatos iparművészeti értéket szeretnénk röpítő módon megmenteni. Vállaltunk, hogy három sírt folyamatosan gondozunk. Egyszer igényel nagyobb munkát, a karbantartás, ápolás már könnyebb feladat. Mi egy-két szakmához értünk, de a komplex helyreállítás és sok védelemre érdemes sír megmentése többféle szakma összefogását feltételezi. Szükség lenne kovácsokra, lakatosokra, hegesztőkre, üvegesekre, címfestőkre, betűfaragókra, minden, múltját becsülő lojalpatrióta segítségével. Ezért szeretnénk felhívással fordulni Szeged lakóihoz, szocialista brigádjaihoz: munkájukkal segítsék ezt a nemes és szép városvédő munkát. A jelentkezéseket a Hazafias Népfront Szeged Városi Bizottságán várjuk.

T. L.

Zenei naptár

Lehotka és a Canticum

Szinte észre sem venni, úgy csúszunk át a „kulturális nyárba”. E célzatos nyomaték oka, hogy a meteorológiai nyár még távol, holott közelednie illenék, ami csak azért jut eszembe, mert a Dóm tér látkepe máskülönbön félreérthetetlen impulzusokat ad; deszkázzák a hatalmas lelőt, valósággal dül a tervszerű-kényszerű nézbetéri felújítás, napközben dolgozik a szabadtéri műhely is — itt vannak, megérkeztek hát a szegedi ünnepi hetek. Szép csöndesen, miként ez évente szokás. A dóm hétfői orgonaestjének hagyományosan nagy számú, hálás publikuma tehát már ebből, az ünnepi hetek gazdag ajánlatkosarából szemezgetett.

Ezúttal Lehotka Gábor és a Canticum kamarakórus hurcolkodott föl a Fogadalmi templom nagyíró orgonájához, s adott izléssel szerkesztett-válogatott blokkot repertoárjából. Különbölkön, ami így is fülnek gyönyörűséget táplált, nota bene nemigen zavart volna, ha együtt is vállalkoznak valami közös produkcióra (ámbátor tudom, próbaigényes az ilyesmi, nehezebb összehozni). Lehotka elbűvölő Bach-játékos. Úgy tudom, egy időben legalábbis oda nyilatkozott, inkább kedveli a szerényebb méretű barokk orgonákat, a dóm kapitális hangszere nincs egészen irányra (elnézését kérem, ha tévednék) — műsorát is puritán egyszerűséggel imigyen szabta körbe: Bach Toccata, adagio, fantázia, korárelőjáték, fűgák —, hogy vonjam össze

magam is lakonikus egyszerűséggel a különböző zenei formákat, melyeket megszólaltatott, mindössze három műben, a barokk fejedelemtől. És persze végén a nagy ráadás, César Franck a-moll korálfantáziája, aminek regisztrálásán éreztem igazán, hogy elsősorban kitűnő Bach-játékos, mármint ezen a hangszerezen. A pedálszólós C-dúr toccata olymposzi lépegetése, az adagio majd a korárelőjáték tiszta poézise, a fűgák önfelédit kergetőzós játéka olyan nemes tartással, emelkedettséggel párosult, amire csak a legnagyobb művészek bölcs értelmezése, leszűrt tolmácsolása képes. Hangulatában ehhez a Bach-interpretációhoz illeszkedett remekül a Canticum kamarakórus egyházi zenéből válogatott szóttese, mely a XVII–XVIII. száz-

zadi úgynevezett késői verlercei iskolából származó Antonio Lottinak Dór miséjéhez bátran keverte századunk színeit, Farkas Ferenc (Ad Musicam) és Bárdos Lajos (Aeternae Rex) alkólásai mellé a neves amerikai kóruskomponista, Randall Thompson 1940-ből való, egyetlen nagylélegzetű crescendo-decrescendóra fölépített „Alleluiaját”. Mindig nagy élvezettel hallgatom Gyüdi Sándor kristályos harmóniakra kidolgozott, a férfi és női hangok arányaiban rendkívül ökonómikus, egyszerűsmind emóciókkal teli kórusainak intonációs biztonságát. Olyasmit tud Gyüdi, amivel csapata tévedhetetlenül közelíthet bármely kor és izlésvilág alkalmilag kiszemelt darabjához. Evégből aztán őket hallgatva csakis a zenére lehet figyelni, semmi mesterkéltség, metodikai sallang nem zavarja a hallgatót, az az érzése, született így csinálják. Tulajdonképpen mondhatnám, pcfonegyszerű az egész. Ha nem tudnám, minő kemény munkának kell feszülnie mögötte; de hát maguk is tapasztalhatják, érdemes megéri a fáradozást.

N. I.

Nyugdíjról, adórendszeréről a népfrontnál

Minden hazánk fiát érdeklő kérdést tűzött napirendre a Hazafias Népfront Szeged Városi Bizottsága tegnap, kedden megrendezett kibővített ülésén, nevezetesen: a tervezett új nyugdíj- és adórendszer főbb irányelveivel ismerkedhettek meg ezúttal a résztvevők. Oláh Miklós, az MSZMP városi bizottságának titkára a Központi Bizottság április 28-i ülésén elhangzottak alapján tartott tájékoztatót. Szólt azokról a gazdasági okokról, amelyek a változtatásokra kényszerítettek bennünket, és azokról az alapelvekről, amelyekre épülnek majd az új rendelkezések. Cél az idősokori szociális biztonság megteremtése, valamint az, hogy a nagyobb jövedelműek fokozottabban járuljanak hozzá a közteherviseléshez. Az előző ismertette az 1989. január 1-jén életbe lépő intézkedések egyes, még formálódó részleteit is, és leszögezte: tudomásul kell vennünk, hogy ezzel együtt nőni fognak megélhetésünk költségei is. Ezt az áldozatot azonban meg kell hoznunk az ország biztonságos jövője érdekében.

A tájékoztatót élénk vita követte. Több hozzászóló kétséggel fogadta annak igazságosságát, sőt a munkától visszatartó hatású tényezőként értékelte a tervet, hogy a nyugdíj utáni pluszjövédelmekkel együtt — bizonyos értékhatár fölül — esetleg már adót kell fizetni az idős embernek is. Volt, aki úgy gondolta: a többletmunka után kivetett magasabb személyi jövedelemadó visszafogja majd az alkotó értelmiséget, s — egyebek között a szolgáltatások területén — esetleg inflációs helyzetet teremt. Több hangot adtak annak: a nyugdíj humánus eszköze lehetne a többgyerekes anyák vagy a fogyatékos gyereket nevelő szülők megbecsülésének is. Abban mindenki egyetértett, hogy intézkedésekre, de mindenképp humánus intézkedésekre van szükség.

A témához hozzászólott: Alföldi Lajos, Szabó Józsefné, Kiss Ernő, Mesterházi Ákos, Mádi István, Tóth Károly, Nagy Béla, Csada László, Bélezki Imre, Fazekas János, Székely Péterné, Oltvai Ferenc, Panker Sándor, Kul-

csárné Kiss Piroska és Széles Sándor. A kérdésekre Oláh Miklós válaszolt.

A népfront városi bizottsága megtárgyalta a városi tanáccsal való együttműködését is, Müller Józsefné tanácselnök-helyettes előterjesztésében.

A városi tanács és a népfrontszervek közös tevékenységének legfőbb területe a választásokkal kapcsolatos. Később is figyelemmel kíséri azonban a népfront a tanács tagok és a lakosság kapcsolatait, s ahol tudnak — a tájékoztatásban, a szervezésben — segítséget nyújtanak. Nem kis szerepük van abban, hogy a lakosság a legtöbb helyen nem zárkózzon el attól, hogy munkájával saját maga is hozzájáruljon környezetének szépítéséhez, fejlesztéséhez. A VI. ötéves tervben összesen 420,2 millió forint értékű társadalmi munkát végzett Szegeden a lakosság.

A városi tanács városipolitikai célkitűzéseinek kialakításakor számít is a lakosság aktív közreműködésére. A tanácskozási központok jó kiindulópontot nyújtottak az új területpolitikai rendszer

kialakításához. Olyan intézményrendszer jött létre, amely jól szolgálja az egységes városipolitikai célok és a helyi érdekek összhangját. Az úgynevezett „kis ügyek” finanszírozását szolgáló lakóterületi alaphoz tavaly számos rosszul járható utat sikerült némileg korszerűsíteni. Az idén 25 millió forintot fordít efféle munkákra a tanács. Számos területen kínálkozik lehetőség arra, hogy együttműködjön a népfront és a tanács, igyekeztek is élni a lehetőséggel közjogi, gazdaságpolitikai, családpolitikai és művelődési kérdésekben.

A hozzászólók a tanácsülés elé is kerülő anyagot elfogadták, legfőképpen azonban hangot adtak annak az óhajuknak, hogy a még sikerebb együttműködés érdekében a tanács ügyintézők tekintse valóban partnernek a népfront aktivistáit. A témával kapcsolatban véleményét mondott Kiss Ernő, Pataki Mária, Tóth Imre, Hofgesang Péter, Csada László, Törökgyörgy József, Mohl Miklós, Mesterházi Ákos. A kérdésekre Müller Józsefné válaszolt.

Több fiatalat vár a TIT

A TIT megyei elnökségének tegnap megtartott ülésén Lovász József, a megyei pártbizottság munkatársa tartott tájékoztatót az idén februárban Szegeden megrendezett országos ideológiai konferenciáról. Elfogadták a megyei szervezet ideji munkatervét, és tájékoztatót hallgattak meg a legutóbbi elnökségi ülés óta végzett munkáról.

A megyei TIT-munkát meghatározó irányelvek közül kiemelték az üléseket fontos megtartani a helyes arányokat, az új tudományos eredményeket és kulturális értékeket közvetítő hagyományos ismeretterjesztés, valamint az emberek mindennapi életéhez szükséges ismeretek nyújtása között. A témák gazdagságát is őrizni kell, de a társadalom — és a természettudományi ismeretterjesztés egységéről is. A szervezet sajátos eszköztárával részt vállal kulturá-

lis és művészeti értékek megőrzésében, a környezet és az ahhoz való viszonyunk alakításában, az egészségmegőrzés nemzeti programjának megvalósításában.

Mindezt a tagok, az ismeretterjesztő munkában részt vállaló értelmiségiek tevékenysége révén. Akik között vannak ugyan fiatalok, de kíváncsok lenné, ha a mostaninál több egyetemista és főiskolás is csatlakozna a tudománynépszerűsítő táborához.

Erre az évre több nagyszabású, országos hatókörű rendezvényt tervez a megyei TIT. A két nyári egyetemről hamarosan bővebben tájékoztatjuk olvasóinkat. Még a júliusi nyári egyetem előtt, június 26–28-án országos meteorológiai találkozó lesz Szegeden. Októberben a magyar színházkulturáról, valamint a narkomániáról rendeznek elméleti konferenciákat.